

[illegible]

Գրական-Ներքին Մարտի

Վանքն արուած նա- մակէ մը հետեւեալ գո- հացուցիչ տեղեկու- թիւներն ստանալով կ'փութամք մեր բն- թերցողաց հարողքել։ Ազադէկեան Մար- կոս էֆ. որ Վանայ կուսակալին խորհրդ- դականն է, իւր պաշ- տօնատեղին հասնելուն պէս, իսկոյն փութա- յեր է հարկ եղած բարձրմանց ձեռնար- կելու։ Փաղաքին տա- ճիկ առտիկանայ վրա- յէն զէնքերն տանուե- լով, իրենց տեղը ճան- բուեր են իւր պարզ քաղաքացի, և ոստի- կանութեան ինչպէս նաև հասարակաց ա- պահովութեան և բա- րեկարգութեան պահ- պանութեան հսկողու- թիւնը Հայոց յանձ- նուեր է, ասոնցմէ նոր- տաիկանութիւն մը կազմուելով, և զէնք- ուր և բնօրինակ- տրուելով այս նորա- կազմ հայ ոստիկա- նայ։ Գիշերուան պա- հապաններն ալ՝ որք առճիկ են եղեր՝ ա- սոնց տեղ նոյնպէս զինուորակ Հայեր դը- ուեր են։

Լրագիր Բ- 354

Երբ Լրագրի առջի տուած լուրը սուտ հանելինք, Նիկողոս Մարգարէն թատրոնի վը- ռայ յարձակելով փաստի դէմ փաստ ապա- ցոյցի դէմ ազադաց խնդրեց և թատրոնի նախորդ թուով առաւ։

Ուստի Լրագիրը որուն վիճարանութենէ խոյս չտալը ամեն մարդ գիտէ եղեր, կըսէ ինք, պարտաւոր է կամ էմեր ազադացիները ջրել և կամ ըստ մեր առաջարկութեան խոտ- տովանիլ թէ՛ ժողովուրդը խաբելով անկէ քանի մը զրշ, կորզելու համար երբեմն եր- բեմն գիտաւոր սուտեր հրատարակելու հար- կին մէջ կը դառնով։

Մեր ազադացիները ջրելու մասին իրեն գիտութիւն տալու համար մեր միւս փաստե- ռը մէկդի թաղով կը կանչենք զինքը հերքել միայն մեր մէկ փաստը զոր Լրագրի 357 թը- լով թատրոնի դէմ հրատարակված յօդուա- ծէն քաղելով քիչ մը վերը երկրորդ տեւանկին մէջ ղեւեղած ենք։

ԹԱՂԱՌԻ ՍՍԿԱՐԿԱԹԻԻՆ

Երեքշաբթի Զատիկն երրորդ օրը աղ- քատ և ծեր Հայ մը կը վախճանի Բէրա։ Ընդ- հանրապէս աղքատ ննջեցեալներու թաղման հանդէսը մէկ քահանայով կառարկելուն նըն- ջեցեալին կողմը աղգակրաները՝ որ ննջեցեալին

կողմը պէս աղգակրանց հոգովմեական մասին կը վերաբերին եղեր, չուզելով անշուք կերպով կատարել թաղման հանդէսը, կորոշեն չորս հինգ հոգովմեական վարդապետ բերել և ա- նոնց ձեռքով վերցունել տալ մեռելը։ Նըն- ջեցեալին աղգակրաները իրենց պղծակալութիւն կը համարին այս որոշումը և կուզեն որ նըն- ջեցեալն ըստ օրինի իր եկեղեցիին կրօնաւոր- ներուն ձեռքով թաղվի և վայելուչ կերպով ուստի և ասոնցմէ մին Բէրա Ս. Երրորդու- թեան եկեղեցին կերթայ աւագերէցը կը դառնայ։

— Օրհնեալ տէր հայր։
— Աստուած օրհնէ։
— Աղքատ մեռել մը կայ, չորս քահա- նայ և տիրացու զրկեցէք որ վերցունեն։
— Չորս քահանայի համար չորս քան- նոց թուղթ պիտի տաք, օրհնած։
— Շատ աղէկ։
— Մինչև որ չորս քահանայ թուղթը հոս չդա՛յ՝ քահանաները սըկէ հունա չեն յերթար օրհնած։
— Տէր հայր, դուն զրկէ՛ զանան- ջը ես կուգամ՝ կուտամ։
— Չըլլար, օրհնած։
Թաղական մը — Հարիւր վաթսուս զրշ, ալ տիրացուներու համար պիտի տաք, բուլ մը պակաս չըլլար, քէ ֆէ։
— Տէր հայր, օրհնէք է որ ստակը կան- լիկ չառած քահանաները չերթան։
— Այո, օրհնէք է, դատկի օրերը մէկ քահանայ թուղթի քահանայ դաւեր ես ալ չեմ հաւնիր կոր։

— Փաննոցէն պակաս չըլլա՛ր։
— Կըլլայ ամա, մեռելը ուղածնուդ պէս չթաղվիր, թաղել կայ թաղել ալ կայ, ուճուղ էթին չորպարը աթաղող օրուր կըսեն։
— Տէր հայր, չուտ ըլլէ սա քահանա- ները զրկէ՛, չե՛նէ՛ հոգովմեական վարդապետ- ները պիտի վերցունեն, ամսթ է, պղտիկու- թիւն է մեղի։
— Ուզեն նէ հրեայները վերցունեն, ո- լի՛ն բապուճը, քաննոցները դալու են օրհ- նած։

Մարդը քահանային այս անվայել վար- մունքին դէմ սրգողութ չիտակ Ս, Պատրիար- քին տունը երթալով գործը կը պատմէ։ Նորին Սրբադնութիւնը երկու սող գիր գրելով կը հրամայէ որ անմիջապէս չորս քահանայ և քա- նի մը տիրացու զրկվին։ Քահանայի այս գիրը կարգալուծն պէս կը պօռայ։

— Ս. Պատրիարքը իր գործին խառնովի թող, մեր եկեղեցիին խառնովելու իրաւ- չունի։

— Հրամայեցէք, տէր հայր, առէ՛ք ու- նիդ, և զրկեցէք քահանաներն ու տիրա- ները կըսէ մարդը ու տուն կերթայ։ Կէս մէկ ետքը կը տեսնայ որ միայն երկու քա- քահանայ կուգան, ասոր վրայ նստեն եկ- ցի կերթայ և աւագերէցը դառնալով՝

— Չորս քահանայ պիտի զրկէիք երկու հատ զրկէք էք, կըսէ։

— Ի՛նչ ընեմ, քահանայ չկայ, կուզէք նէ՛ ես դամ, բայց զիս չէք կրնար կշտացնել, ես օլուր օլմաղ աւագերէցներէն չեմ։

Շատ մը դժուարութիւններէ ետքը խեղճ մարդը կը յաջողի քահանայ մ'ալ առնելով տուն տանելու ու մեռելը վերցնելու։

Այս դէպքը կրօն, ժողովոյ ուշադրու- թեանը ներկայացնելով կը խնդրենք որ ար- ժանն անօրինէ, որպէս զի նմանօրինակ դէպ-

քեր՝ որ դժբախտաբար միշտ կը պատահին, ուրիշ անգամ տեղի չունենան։

Ընթերցողաց դալով՝ անոնց ալ կրնենք որ տիւանին քիչ մը սխմեն ու չմեռնին մին- չև ցնոր կարգադրութիւն կրօն, ժողովոյ։

ՅՈՍԵՓՈՐԵՍ

ԸՆԴ ԿԵՆՏԱՆԻՍ

(Երեսուցի- Բ- 242)

— Շատ խորաքննին փիլիսոփայ էք ե- ղեր, Պ. Պօա։ Արդեօք այս բարձրագոյն գի- տութիւնները, որոնց առ այժմ մէկ պղտիկ մասին վրայ խօսեցաք, Յունաստան ուսած

— Քա՛ւ լիցի, Տէր իմ, նախ և առաջ տեսելու էք թէ՛ «գիտութիւն» բառը այն- չէս բացարձակ նշանակութիւն մ'ունի՝ որ իրայն տղերաց Ամենակալող ճարտարապե- տին կը ստղծականի. իսկ մեր ուսածը գի- տութիւն չի սեպուիր, այսինքն այն արեգակը չէ՛ որ աշխարհներ կը լուսաւորէ, այլ անոր մէկ պղտիկ ճառագայթը, որ ըստ հին իմաս- տասիրաց ծանօթութիւն կրնայ անուանիլ։ Ուստի այս տմենապաղիկ ճառագայթը որ կը նշմարէք իմ վրաս, Աստուած միայն կարող է պարգևել դոնի և ո՛չ թէ Յունաստան. վա- սըն զի խորհող, բանաւոր և անաստ կամքի տէր եղող էակներուն գլուխները՝ ո՛չ միայն Աթէնքէն կամ Յունաստանէն, այլ մինչև ան- դամ երկրագունտէս ալ մեծ են։ — Բայց ներեցէք Տէր իմ, ինչո՞ւ գիտութիւնը Յու- նաստանի հետ կը չփոխէ՛ք՝ առանց ուրիշ կեդրոն մը տալու անոր։

— Վասն զի այնպէս լսեք եմ թէ Յու- նաստանէն շատ մեծ փիլիսոփաներ եղեր և աշխարհ լուսաւորեր են։

— Անոր համար կանթեղներնուն իւղը հատեր, ճրագին մարեր և իրենք ալ խուա- րի մէջ մնացեր են հիմայ.

— Ուրեմն չէ՛ք ընդունիր որ Յունաս- տան ամեն կարգի ուսմանց և գիտութեանց լուսաշող կեդրոնն եղած ըլլայ։

— Կրնա՞նք իմ՝ այլ մեծ բացառու- թեամբ։ Ըսել կուզեմ որ խօսքերնուդ մէջ պղտիկ ճշմարտութիւն մը կայ, բայց ոչ թէ ձեր կարծածին չափ. ահաւասիկ ինչու համար։

Գրիտոսի թուականէն քսան դար առաջ երբ Եգիպտոսի, Բաբելոնացիք, Հայք և անոնցից և Սիրիոյ միւս լոսակիչները թա- ղը, քաղաքական օրհնքներ, կրօնք և կրթութիւն ունէին, նոյն միջոցին լոսակիչներ և անապատ երկիր մ'էր, ու ղեկաւոր և թափառական բնակիչները և և վայրենի Պեղաւաններէ կը բաղ- ան Յեռոյ՝ յաջորդ դարերուն մէջ Ե- լիք և ֆրիւիկեյիք սկսեցին Յունաս- տան լոսաւային կրթութեան ճամբորդել և բը- լոսաւորել։ Ասոր քաղաքներ և դաւառներ հիմնուեալ երկրագործութեան և քաղաքակը- թութեան սկզբնական սերմը ցանկու առնոց մէջ։ Գրիտոսի թուականէն տասնուընց դար առաջ Կելերոս անուն եգիպտացի Աթէնք մայրաքաղաքը և ուրիշ խել մը քաղաքաբիւ- ղեր հիմնեց և մշակութիւն, առևտուր, ար- ունատ, օրհնք և կրօնք ամեն բան հաստատե- լէն և ծաղկեցնէլէն վերջը՝ թողուց Յունաս- տանը բաւական բարգաւաճ վիճակի մը մէջ իւր յաջորդներուն։ Սոյն միջոցէն մինչև 650 թուական (Ն . Բ .) կազմաներ, Տասնութներ

Միևսուներ և ուրիշ Եգիպտացի, փրենիկցի և Ասորացի ցեղէն ասորացիքի իշխաններ, օրէնքդիրներ, իմաստասէրներ, Յունաստանը կառավարեցին և լուսաւորեցին: Հետզհետէ ողիմպիական խաղերու, Արկանօդներու, Տրոլագայի և Թէպոյիտի պատերազմներու, ասորական դարերու և քաղաքական զանազան փոփոխման ժամանակներու հասնելէն վերջ՝ Յունաստան սկսաւ դիտութեանց և արուեստից մէջ ծաղկիլ, Եօթն իմաստասէրներ ունենալ, և Արիսթօֆանէսը, Հէրոտոթէսը, Տէմոքրէտէսը, Պիլիթագորէսը, Սոկրատէսը, Պլատոնը, Արիսթոտէլը, Իփոկրատէսը և ուրիշ երեքիւր գիտնականաց, փիլիսոփայից և ուսումնասիրաց ծնունդ տալ: Բայց այս լուսաւորութիւնը երկար դարեր չտեսցաւ: Դարձեալ հասաւ այնպիսի դարեր, որոնց մէջ Յունաստան երբեմն Հռովմայեցաց, երբեմն Արեւելեան կայսրութեանց, և վերջն ալ Օսմանեանց տէրութեան կառավարութեան յերթեալ անցնելով, բիւրաւոր փոփոխութիւններ կրեց և ունեցած լոյսն ալ դարեւ ի դար ընտրովին կորսնցնելով՝ մնաց ամենախիտ և ամենաթանձր խաւարի մը մէջ, ուր կրնանք անպէ՛ղ դեռ այժմ:

Ահաւասիկ 15 և 20 դար տալի լուսաւորութիւններուն համար է որ Յոյնք միշտ կը պարծենան, և իրենք զիրենք ուրիշ ազգերէ բարձրագոյն դասելով չեն կրնար համայն աշխարհիս մէջ աթոռ մը դնել նստելու: Կարծես թէ իմ մեծ պապիս հանճարն ու գիտութիւնը իմը ընել է. . . և չեն կամիր խոհանութեամբ մտածել և գուշակելու թէ խելացի եւ գիտուն հօր մը տիմար ու ապուշ որդին իսկի պարտաւելի է: Բայց թողունք այս կէտերը և նկատենք թէ, այն լուսաւորութիւնն որ Յոյնքն ունէին 15—20 դար առաջ՝ իրենցմէ բոլրած է, ապա թէ ո՛չ՝ ինչպէս որ քիչ մ'առաջ ըսինք՝ Եգիպտոսէ և Փրենիկէէ փոխ աւեր են: Միթէ իրենց հին կրօնքն՝ որ Ժիւփիթէր, Միներվա, և ընտանաւոր կը դաւանէին՝ Եգիպտոսի Օզիրիս և Իզիսի կրօնքը չէ՞ր. միթէ իրենց նշանադիրները Կադմոսի շնորհքով փոխարինուած փրենիկեցացի դիւրերը չէ՞ն. միթէ այնչափ քաղաքական օրէնքներն որ վայելեցին Միսոս և ուրիշ թագաւորներու և օրէնսդիրներու շնորհիւ չէին ստացած, որք Ասիայէն այդ կողմերը ճամբորդելով իրենց գիտութեամբն Յունաստան և կողիները լուսաւորեցին և կառավարեցին, Վերջապէս ո՞ր մէկն ըսեմ, արդէն ժամանակս չինքերը մանրամասնաբար Յունաստանի պատմութիւնն ընելու և ձեռնարկելու թէ 15 դարէ ի վեր ո՛չ թէ Յոյն յառաջադիմութիւն ըրած չեն, այլ նաև ժամանակով ունեցած (արուեստ, ուսմունք, գիտութիւններն) բոլորն ալ կորսնցնելով դարեւ ի դար յետին աստիճանի ողորմելի վիճակի մէջ ինկան: Ուրեմն ի՞նչպէս կուզէք Տէր իմ, որ այդպիսի խաւար երկրէ մը իմ գիտութեան լոյսս քաղած ըլլամ:

— Կիրք մ'ըլլէ՞ք, Պարսն Պօս, ես այդչափը չգիտնալուս համար էր որ յունաց վերայ մեծ յոյս և համարմունք ունէի:

(Հարկաւ հիմայ օձի մ'առջև ալ այս ազգը բամբասել չըլլար: Միթէ ես չգիտէի այս ազգին այնչափ ինքնահաւան, պարծենքաւ, ամբարտաւան, գիտութեանց մէջ յետադէմ՝ և ըն. ըլլալը. . . Գործեալը կրկին

անգամ փորձելը յիմարութիւն է կըսէ ընտիր առած մը:)

(Շարունակելէ) Մարտ

ԹՇՈՒՆԱՌԻԹԵԱՆ ՄԷՁ ԵՐՁԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Այլ չեմ կրնար պահել, ազգասնայէս ի վեր մարդկան երջանիկն եմ:

Կինս կառքեր ու ձիեր ունէր, և անկարելի էր որ օր մը տունը կենար, միշտ դուրսն էր. Հիմայ ոստիկաններուն՝ կառքերը և ձիերը առնել տանելէն ի վեր միշտ առնն է:

Տանս բոլոր ծառանքերը իրենց յատուկ օրհան ունէին և գիշեր բարի ըսելու համար կէտ սենեակի կերթային: Հիմայ՝ բաց ի դռնէ մը, սեղանէ մը և երկու աթոռներէ ի կահարասիքս ծախուած են:

Կինս կերակրոց մասին հաշուադիտ գիւրդողիւ մ'էր. ոչ բան մը անոր ճաշակին համեմատ էր: Ուտելեաց համար առօրեայ մեծամեծ խախտուած հակառակ քիչ բան կուտ: Մեր բազմութիւնն էր որ կուտէր: Այն չեմք բարեկամներ ունէինք որ միայն ծաշի առնն տեսակցութեան կուգային և լաւ մը փորեցնէին շուռեցունէին, մինչդեռ մենք օր աւուր կը նիհարայինք և կը վատուծայինք:

Այսօր, որուն մտքէն կանցնէր, կինս խոհանոց՝ եղած այնպիսի խորակներ կեփէ որ մենէ 7—8 ոսկի ամական առնող խոհարարներուն քիմածէն աւելի ընտիր ու համեղ են:

Այսօր, կը հաւատամք, կինս երեւելի տանտիրին մ'եղած է և առածը ու տուածը գիտէ. գոհ է ինձմէ, կը գոգէ զիս և վերջապէս հարստութեան մէջ որչափ դժգոհ էինք մեկըմէկէ, հիմայ այնչափ զիրար կը պատուենք և իրարու վրայ կը խնդրենք, ասի նորութիւն մ'է:

Շատ անգամ հիւանդ էի, և բժիշկ մը ունէի որ զիս երբեք չէր թողոր: Կերակուրս և զինիս ինք կընտրէր և հաճութեամբ կը տեսնէի որ ինձ սիրել առաջարկածները ինք ինձմէ աւելի կը սիրէր, երկար ստեն մէկտեղ կերանք խմեցինք, իմ առողջութեանս կը տնկէր դաւաթը: Ես իրեն չտես աչքով մը կը նայէի:

Փառք Աստուծոյ, ստակ չունենալէս ի վեր զիս թողուց: Երբ ոստիկանաց դրանս առջև խոնիր տեսաւ, բազկերակս քննեց և ինձ թէ ըրորովին առողջացած եմ: Այն ժամ ի վեր արեանս շրջանը կանոնաւոր ըլլաւ, ուստացայ, ոչ կամեաւէ և ըրկուսէ կը վախճամ:

Սոթեանս մէջ թշուառութենէն նիստիւղ մ'ունէի. ահա թշուառութեանս և ես զայն հրապարակ կը դատարէի:

Այսօր կայէի որ՝ եթէ ձիերս, կառքերս, սեղաններս և սպասուհիներս կորսնցնէի, ինքզինքնս զարնելէ ուրիշ բան չէր մնար ինձ: Հիմայ ամեն բան կորսնցուցած եմ և ապրելու այնչափ փափաք մ'ունիմ, զոր երբեք ունեցած չէի:

Անկախ և ազատ եմ, ու գողերէն երբեք վախ չունիմ: Կնոջս բոլոր թանկագին գուհարներէն միայն ամուսնական մատանին մնաց: Վերջապէս Յօր երանելոյն պէս աղքատ և հրեշտակաց պէս երջանիկ ենք,

ՀԵՏԵԻՈՂ

Գ.Ա.Ս.Ո.Ա.Ս.Ն. ԹՂԹԱՆՑՈՒԹԻՒՆՔ

Մեր Գաւառացի բարեկամներէն միոյննաւակներէն հետեւեալ թղթակցութիւնը կը քաղենք:

Ի Տրապիզոն. Առթ. Թ. Խ. — Կը ըսեմք որ Կարնոյ մէջ «Թահսիլտարութիւն» ընողները ձեզ տեսուէ կընտրէք, կամ կարգն ըսելով, Կարնոյ «Գիտնականները» կը «խաղցունենք» քիչ մը լաղուտ ունինք, արդեօք զանոնք ալ ընդունիլ կը հաճիք:

Ի Կիւմիւշանէ. Առ. յոյնս. — Բէտիֆներու ըրածներունց համար բողոքած միջոցիդ չափազանց չվարուէիք ու դատը վասակէիք նէ աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար:

Ի Բաքերդ. Առ. Աղդայինս. — Առաջնորդին հետ ըրած ձերթական և յառաջադիմական ջանքերնուդ շատ բարեւ կընենք:

Ի Կարին. Առ. Թ. Խ. — Ութնօրեայ պաշտօնավարութիւն ստանձնող տեսուչիդ երբ կը հեգնէ ճանապարհորդի մը անկեղծ ու իրաւացի արտասուքները, կը կասկածիմ թէ ժամանակ մը ետքը ձեզ ևս հեգնէ:

Առ. Յ. Ե. — Տակաւին կաշխատին դձեղ պատրիարք ընելու, Կարնեցաց Քաջը լոյս: Կը ինքզինքն որ մինչև պատրիարք լինելու գալոցներուն և աղգային խնդիրներուն փոքր ինչ հոգ տանիք:

Առ. Յ. Փ. — Կարինը եթէ ձեզ նման սիրտ ու զգացում ունեցող և յառաջադիմութեան օժանդակող 40 անձինք ևս ունենար Պօլիսը պիտի գերազանցէր:

Առ. Յ. Մ. Ն. — Մօրուքիդ դէմ աւերախտ գտնուեցար: Պահաք մի ուտեր, հոգ Պօլիս չէ, կը քարկոծուիս: Գանի որ անդործ ես քիչ մը Աղդ. խնդիրներու մէջ մտիր. անցեալը մի՛ յիշեր՝ որ չի հատիս, շաղկապաններու կարեւորութիւն տալու չէ:

Առ. Մ. Խ. — Գանի անգամ դատանք որ մաքրուի՝ խորհրդով բանիւ և գործով, ըսէ մեզայ Աստուծոյ:

Առ. Գ. Տ. Մ. — Երես ունենաս նէ ամրջնալու ես. աշխարհի ստեղծման անձուկ միջոցին մէջ անգամ ըրածդ աններելի է. յիշէ թէ ընտանիք և դաւաններ ունիս: Որով չափով չափես՝ չափելոց ես:

Առ. Կ. Պ. Մ. 2. — Մեր Խիկարն յուսահատած է ձեզմէ պտուղ սպասելէն: Քանի որ տունդ ալ Աղդ. գալոցին պէս կը թուութես նէ զուրկ է:

Առ. Նոյն. — Ձեր վերջին նամակն ստացայ, Պօլսոյ գալոցներուն վիճակը կը հարցընես, քանի որ դեռ ևս դատ տուած միջոցդ էնթարիդ և ճիւղալէդ: Գլխուդ քաջած կը քննաս դեռ շատ ատեն Պօլսոյ գալոցները անբաղդատելի համարարաններ են ձեր դատախօսած գալոց անուն չենք երուն քով:

Ի ՈՐՀՐԳԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Փոքր գործոց ձեռնարկողը, զրեթէ մեծերուն մէջ հազիւ կը յաջողի:

Ապերախտ մարդիկ այն շուններունց կընըմանին, որ ոսկորքը նեւորէն աւելի, ոսկորը կը սիրեն:

Այս հրճմատ մը կերպասս պակաս երթալու համար, դերձակին չափ տուած ատեն չունէ չառներ:

